

Особливості впливу психологічних умов на розвиток комунікативної компетентності психолога

Олена Літвінова,

*магістрантка кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: litvinovaob@krok.edu.ua*

Ірина Сингаївська,

*кандидат психологічних наук, професор, директор ННІ психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: irinas@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-6802-008*

Комунікативна компетентність є ключовою професійною якістю психолога, що визначає його здатність встановлювати довірливі стосунки з клієнтами, ефективно проводити консультації та працювати в команді. Розвиток комунікативної компетентності залежить від психологічних умов, створених у процесі професійного навчання та практичної діяльності.

Розпочинається процес професійного розвитку ще в системі вузівської підготовки фахівців. Активізація професійно-мовного досвіду шляхом перекладання на професійну мову звичайних побутових ситуацій, обговорювань труднощів, складної поведінки клієнтів – все це стимулює розвиток мислення та його творчих компонент, формує більш різноманітний погляд на світ, сприяє усвідомленому розумінню саморозвитку регулятивної культури професійного мислення [1].

Студентам з високим рівнем психологічної культури притаманні розвинені комунікативні властивості, тому ці особи конгруентні, емпатичні, щирі і відкриті у спілкуванні, здатні рефлексувати, розуміти співрозмовника, вміють вибудовувати міжособистісні межі, адекватно ставляться до співрозмовника. Натомість студенти з низьким рівнем психологічної культури володіють недостатнім комунікативним потенціалом та рефлексії [2].

Взагалі, комунікативну компетентність розуміють як спроможність встановлювати та підтримувати необхідні зв'язки з іншими людьми, а також групу знань, умінь та навичок, завдяки яким і забезпечується ефективність комунікативного процесу. Професія психолога відноситься до сфери «людина-людина», то професійно значущою якістю майбутнього психолога є вміння впливати на людей. На вербальному рівні від уміння встановлювати необхідні контакти з клієнтами залежить ефективність подальшої роботи та відносин з ним. Комунікативна компетентність психологів – це налагодження контакту з клієнтами, розуміння їх та бути зрозумілим [3].

До ключових компетенцій особистості відносять соціальну компетентність, яка включає в себе комунікативну, та визначається як здатність людини бути невід'ємною частиною соціуму, реалізовувати власні потреби і цілі шляхом створення партнерських стосунків з іншими людьми, згідно з їхніми

очікуваннями, потребами і цілями в межах суспільно прийнятної поведінки. Комунікативна компетентність передбачає здатність особистості до визначення мети комунікації, застосування ефективної стратегії спілкування залежно від ситуації, вміння емоційно налаштуватися на спілкування з іншими; продуктивно співпрацювати в групі, проявляти ініціативу у спілкуванні, керувати власними взаєминами з іншими. Комунікативна компетентність передбачає вміння спілкуватися як усно, так і письмово, аргументувати власну думку, адаптуватися у мовному середовищі у будь-якій соціальній ситуації; вона забезпечує можливість безпосереднього спілкування [4].

Особливу роль у професійній взаємодії «психолог-клієнт», відіграє інтерактивна здатність, як одна з головних структурних складових частин комунікативної компетентності. Інтерактивна здатність включає: уміння орієнтуватися в ситуації спілкування; здатність до розуміння мотивів, стилів поведінки, особистісних якостей, як своїх, так і партнерів зі спілкування; уміння контролювати та регулювати свою поведінку і здатність налагоджувати взаємодію ефективним способом. Розвиток пізнавального (когнітивного) компоненту поєднує в собі як сукупність відповідних знань, так і відповідних здібностей: здатність до пізнання, самопізнання, розуміння партнера по спілкуванню та особливостей конкретної ситуації взаємодії. Проте не лише знання є основою даного компоненту, а й гнучкість мислення, чутливість сприйняття (перцептивні здібності), соціальний інтелект. Емоційний компонент розглядається, як емоційний досвід спілкування, позитивне самоставлення та орієнтованість на партнера по спілкуванню, зацікавленість іншою людиною, гуманістичну спрямованість, здатність до співчуття та співпереживання. У компетентному спілкуванні психолога основу емоційного компоненту становить спрямованість на іншого, емпатія, співчуття. Поведінковий компонент компетентності у спілкуванні включає в себе вільне володіння вербальними та невербальними засобами соціальної поведінки. Цей компонент визначається наявністю достатнього рівня комунікативних здібностей, здатністю впливати на іншу людину, організувати взаємодію та успішно нею керувати [5].

Важливо підкреслити, що ефективний розвиток комунікативної компетентності вимагає комплексного підходу, тому необхідно забезпечити інтеграцію теоретичних знань та практичних умінь, формування відповідних ціннісних орієнтацій та установок, розвиток здатності до рефлексії та самоаналізу комунікативної діяльності [6; 7].

Результати емпіричного дослідження показали, що рівень комунікативної компетентності психологів значною мірою залежить від тривалості їхньої професійної діяльності. Виявлено групи психологів-початківців (стаж до 5 р.), досвідчених фахівців (стаж 5-15 р.) та експертів (стаж понад 15 р.). Встановлено, що з набуттям професійного досвіду зростають показники за всіма компонентами комунікативної компетентності, особливо за поведінковим та рефлексивним. Психологи-експерти демонструють вищий рівень володіння комунікативними техніками, більшу гнучкість у виборі комунікативних стратегій, розвиненішу

здатність до рефлексії власної комунікативної поведінки. Виявлено, що ключовим фактором є якість професійного досвіду та мотивація до самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Пов'якель Н. І. Професіогенез саморегуляції мислення практичного психолога: Монографія. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. 295 с.
2. Гусак В. М. Особливості спілкування майбутніх психологів з різними рівнями психологічної культури. *Габітус*. 2020. Випуск 19. С. 106–110.
3. Гамалій А.Р. Психологічні особливості розвитку комунікативної компетентності студентів-психологів. *Гуманітарні науки: тези доповідей; Національний авіаційний університет*. К. : НАУ, 2019. С. 282–283.
4. Купрєєва, О. І. Психологічні особливості розвитку комунікативної компетентності підлітків. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том IX. Випуск.12. 2019. С. 134-146.*
5. Дейниченко Л. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх психологів заходами соціально-психологічного тренінгу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 2017. С. 20–25.
6. Хома Т. В. Комунікативна компетентність, *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2018. С. 203–206.
7. Андрієті О.А., Сингаївська І.В. Розвиток комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: тези доповідей III Міжнародної конференції (Київ, 02 грудня 2021 р.)*. К.: Університет "КРОК", 2021. С. 323-327.